

Doroshenko O., студ.,
Taras Shevchenko National University of Kyiv

**LEXICAL UNITS USED TO DEFINE THE PECULIARITIES
OF THE BURGHER'S DWELLING (DER DEUTSCHE BÜRGER)
IN THE BEGINNING OF THE 19th CENTURY**

The article deals with lexical units that describe burgher's dwelling in the beginning of the 19th century and constitutes the relationship between his character traits and the things, realities of his everyday life.

Key words: *lexis, description of the burgher's dwelling, linguocultural description.*

УДК 801.66:004.81(038).Ліна Костенко

Другіна А., студ.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

ЕЛЕКТРОННИЙ СЛОВНИК РИМ ЛІНИ КОСТЕНКО

У статті проаналізовано особливості укладання електронного словника рим Ліни Костенко на основі бази даних у програмі Microsoft Access, досліджено римотворчі особливості мови поезії митця у функціональному аспекті.

Ключові слова: *електронний словник, рима, Ліна Костенко, база даних.*

Не можна не погодитись із тим, що "римографія має багатостолітню історію, однак її теоретичне підґрунтя залишається й досі недостатньо опрацьованим; в українському мовознавстві теорія римографії ще не була об'єктом комплексного дослідження й обмежується вступними статтями до словників рим" [11]. Про попит на електронні словники рим свідчить популярність вебсайтів "Рими України", "Онлайн словник українських рим". На сьогоднішній день існує не так багато словників рим української мови, серед них найвідоміші: "Словник українських рим" А.А. Бурячка (1979 р.) та "Словник рим української мови" С. Караванського (1994 р.).

Об'єктом дослідження є поетична мова Ліни Костенко, **предметом** – рима поетеси. **Мета роботи** – розроблення алгоритму укладання електронного словника рим Ліни Костенко.

Для досягнення *мети* передбачено виконання таких **завдань**:

- дослідити поетичні твори Ліни Костенко (на матеріалі збірок її поезій "Проміння землі" 1957, "Вітрила" 1958, "Мандрівки серця" 1961, "Над берегами вічної ріки" 1977, "Неповторність" 1980, "Сад нетанучих скульптур" 1987, "Вибране" 1989);
- виокремити римовані сегменти, здійснити їх аналіз;
- створити базу даних рим у програмному середовищі Microsoft Access;
- на матеріалі БД згрупувати слова відносно римованих елементів;
- визначити спосіб римування;
- на основі бази даних укласти алгоритм автоматичного створення римарію та програми зі зручним інтерфейсом.

У процесі дослідження віршованої творчості Ліни Костенко (на прикладі збірок її поезій "Проміння землі" 1957, "Вітрила" 1958, "Мандрівки серця" 1961, "Над берегами вічної ріки" 1977, "Неповторність" 1980, "Сад нетанучих скульптур" 1987, "Вибране" 1989) було укладено базу даних рим у програмі Access на 2000 одиниць. БД даних містить 8 колонок: Textbody, Ryadok, Slovo, RumovanuyVidpovidnik, Ryma, VydRumu, NazvaVirsha, Avtor. У першій подається віршований чотирирядок, у другій – безпосередньо римовані рядки. У колонках Slovo та RumovanuyVidpovidnik подаються слова, які римуються, а у колонці Ryma – римовані сегменти слів. Зазначаються також вид римування, назва вірша та автор, оскільки база постійно буде розширюватися.

На основі цієї БД планується розроблення електронного словника рим, як одного автора, так і кількох, який був би простим у користуванні, містив би цікаві рими та був відкритий для постійного оновлення. У цій справі нам допомагає інженер-програміст В. Сорокін, який втілить у життя алгоритм створення програми електронного римарію. Він матиме назву RhymeMaker та складатиметься з чотирьох вкладок: File, Edit, View та Help. У верхній частині програми буде знаходитись поле для введення слів (Word), які потребують моментального підбору рими. А у полі Examples з'являються римовані відповідники слів, підкріплені наявними прикладами, наприклад із поезії Ліни Костенко.

Цей словник буде відрізнятися від наявних паперових римівників легкістю у процесі пошуку бажаної рими, адже комп'ютер швидко підбере римований відповідник до введеного слова із наявної бази даних. Також, уперше на ґрунті української мови буде створена програма електронного словника рим, у якій будуть вказані вид римування та виділятиметься римований сегмент. Оскільки словник буде постійно розширюватися та оновлюватися, він матиме непересічне значення для лінгвістів та літературознавців, як зможуть досліджувати особливості римотворення певного поета. У майбутньому планується також вивчення фонологічних особливостей у римованих одиницях. На нашу думку, підбір римованих варіантів до заданого слова має залежати не тільки від звукової та графічної подібності слів, а також від акцентуаційних характеристик.

У процесі роботи над створенням бази даних рим нам довелося зіткнутися із певними труднощами. Це насамперед стосується виділення римованого сегмента, а саме: якою має бути його довжина і у якій формі записувати дані, якщо, наприклад, слова римуються лише на основі звукової подібності, тобто римування є неточним. Було вирішено записувати той сегмент, який безпосередньо є однаковим у кількох римованих словах. А у випадку графічної неподібності – запис обох римованих елементів слів. З огляду на майбутнє дослідження акцентуаційних особливостей, планується також введення фонетичної транскрипції римованого сегмента.

Римування Ліни Костенко –цікаве віршознавче явище, яке має свої неповторні особливості, тому під час роботи над БД ми визначили деякі з них:

1) На основі аналізу 6 колонки VydRumu можна зробити висновок, що найпродуктивнішим способом римування творчості авторки є *перехресне*:

Дзвенять у відрах крижані кружальця.

Село в снігах, і стежка ані руи.

Старенька груша дихає на пальці,

їй, певно, сняться повні жмені груш.

("Дзвенять у відрах крижані кружальця". Ліна Костенко)

Також часто зустрічається суміжне та кільцеве римування:

*Комарі на скрипку грають,
комарівни завмирають*
("Десь-не-десь, в якомусь царстві". Ліна Костенко)

*Він любить час. Хвилини. Дні. Роки.
Він дивний звір, він любить навіть муку.
Він любить навіть відстань і розлуку,
Але не любить на плечі руки.*
("Не треба думати мізерно". Ліна Костенко)

2) У римуванні Ліни Костенко превалюють *однорупні* рими:

*Життя іде і все без коректур.
І час летить, не стишує галопу.
Давно нема маркізи Помпадур,
і ми живем уже після потопу.*
("Життя іде і все без коректур". Ліна Костенко)

3) На основі виділення римованого сегмента у колонці Рута, можна відзначити, що у творчості поетеси наявне

- як точно:

*Спини мене, отямся і отям,
Така любов буває раз в ніколи,-
Вона ж промчить над зламаним життям,
за нею ж будуть бігти видноколи.*
("Спини мене отямся і отям". Ліна Костенко)

- так і неточно римування:

*Хай буде легко. Дотиком пера.
Хай буде вічно. Спомином пресвітлим.
Цей білий світ – березова кора,
по чорних днях побілена десь звідтам.*
("Хай буде легко. Дотиком пера". Ліна Костенко)

4) Помітне й рівнозначне використання

- чоловічої:

*Земля – як панцир черепах,
лежить, не змита і грозою.
Вишневий Хутір у степах
немов пропечений сльозою.
("Хутір вишневий". Ліна Костенко)*

- та жіночої рим:

*Ще крок, Сізіфе. Не чекай на оплески.
Для глядачів тут сцена закрута,
де чорний беркут з крилами наопашки
хребет землі до сонця поверта.
("Тінь Сізіфа". Ліна Костенко)*

5) Широко використовуються естетичні ресурси нерівноскладових, складених, внутрішніх, каламбурних рим:

*Він божевільний, кажуть.
Божевільний!
Що ж, може бути. Він – це значить я.
Боже – вільний...
Боже, я – вільний!
На добраніч, Свободо моя!
("Ван Гог". Ліна Костенко)*

Отже, укладання електронного словника рим є актуальним у наш час: він має велике значення для поетів-перекладачів, мовознавців, дослідників творчості Ліни Костенко. Також важливим аспектом є його комп'ютерне впровадження, що допоможе швидко знати бажану риму до певного слова. Ключем до цього стане зручний інтерфейс та легкість у користуванні програмою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Барабаш С.* Ліна Костенко : філософія поетичного живопису. – Кіровоград, 2003.– 96 с.
2. *Башикірова Ольга Миколаївна.* Версифікація Ліни Костенко (метрика, ритміка, строфіка, фоніка) : Автореф. канд. філол. наук: 10.01.06 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2004. – 18 с.
3. *Бурячок А.А.* Словник українських рим / А.А. Бурячок, / І. Гурін. – К.: Наук, думка, 1979. – 338 с.

4. *Караванський С.* Словник рим української мови, укладений як лінгвографічна модель формального нагромадження звукових сигналів мовним центром людини. – Л.: Бак, 2004. – 1048 с.
5. *Качуровський І.* Фоніка //І. Качуровський. – К.: Либідь 1994. – 162 с.
6. *Краснова Л.* Поезія Ліни Костенко: Посіб. для вчителів/ Дрогобицький держ. педагогічний ун-т ім. Івана Франка. – Дрогобич: Коло, 2001.–197с.
7. *Кульчицький І.М.* Комп'ютерна технологія укладання словників та проектування словникових баз даних на основі інформаційних лексикографічних моделей: автореф. дис.: 05.13.06 / Кульчицький І. М.; НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. – К.:2002. – 20 с.
8. Літературознавча енциклопедія: У 2 т. / Авт.-уклад. Юрій Ковалів. – К.: ВЦ "Академія", 2007.
9. *Перебийніс В.С.* Частотні словники та їх використання/ В.С. Перебийніс, М. П. Муравицька, Н.П. Дарчук. К.: Наук. думка, 1985. – 204 с.
10. *Семенюк Г.Ф.* Версифікація : Теорія і практика віршування : навч. посібник / Григорій Семенюк, Анатолій Гуляк, Олена Бондарева. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К. : ВПЦ "Київський університет", 2008. – 303 с.
11. Українська і слов'янська тлумачна та перекладна лексикографія. Леонідові Сидоровичу Паламарчукові/ Інститут української мови НАН України; відп. ред. І.С. Гнатюк. – К.: КММ, 2012.– 488 с.

Стаття надійшла до редакції 16.04.2013

Дрыгина А., студ.,
Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченка

ЕЛЕКТРОННИЙ СЛОВАРЬ РИФМ ЛИНЫ КОСТЕНКО

Статья посвящается созданию электронного словаря рифм Лины Костенко на основе базы данных в программе Microsoft Access и анализу особенностей рифмы в произведениях поэтессы за функциональным аспектом.

Ключевые слова: *электронный словарь рифм, рифма, Лина Костенко, база данных.*